

ЗАДОРЖНА ЛЮБОВ,

ORCID ID: 0009-0006-5797-8204,

кандидат філософських наук, ректор

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

РЕСУРСИ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ У ЦІННІСНІЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Увесь час розбудови незалежної України на найновітнішому історичному етапі пов'язаний з пошуком та утвердженням ціннісно-сміслових підвалин цивілізаційного розвитку. Українське суспільство переживало і переживає гострі кризи, які допомагали знайти свій історичний шлях і зорієнтуватися у просторі ціннісного вибору.

У ході історичних змін та соціальних потрясінь оприявнились і стали пріоритетними ціннісно-сміслові орієнтири, що спрямовують сьогодні розвиток українського суспільства на утвердження національної ідентичності та модернізацію суспільних практик в рамках євроінтеграційного процесу.

Пройдений шлях засвідчує високий потенціал українського суспільства до трансформації на засадах європейських цінностей.

Наявний досвід потребує своєї рефлексії і визначення ключових чинників, механізмів і ресурсів ціннісної трансформації, що має дати усвідомлення не тільки минулого, спільної гуманітарної історії, а й визначити завдання на сьогодні і на майбутнє, адже перспективи євроінтеграції України стають все більш конкретними і чіткими.

Стратегічний напрям європейського розвитку нашої країни з 2018 року закріплений у Конституції України, де зазначено про європейську ідентичність українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України [1]. Сам процес євроінтеграції, багатогранний і глибокий, передбачає суттєві зміни у економіко-правовій, політичній площині, але одночасно і передусім – в гуманітарній, ціннісній, сфері.

Базові європейські цінності – це фундамент для розробки політик, визначення принципів функціонування інституцій і запровадження суспільних практик у спільному просторі Європейського Союзу. Відповідно до Лісабонських угод 2009 року, які досі регулюють те, як працює ЄС, такими цінностями є:

- повага до людської гідності,
- свобода,
- демократія,
- рівність,
- верховенство права,
- дотримання прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин.

Додатково уточнюється, що усі цінності «характеризується плюралізмом, недискримінацією, терпимістю, справедливістю, солідарністю і рівністю жінок та чоловіків» [4].

Прийняття та дієве втілення названих цінностей, які є протилежними до ментального спадку посттоталітарного, постколоніального, пострадянського українського суспільства, стало суттєвим викликом. Адже формування європейської свідомості усіх прошарків населення багатомільйонної країни – завдання, яке вирішувалось в ході історичного розвитку інших країн сторіччями. Тому саме освіта, як сфера суспільного життя, що масово охоплює великі соціальні групи та цілеспрямовано функціонує для набуття громадянами суспільно значущих знань, цінностей, переконань, способів поведінки в процесі освітньої діяльності, і стала простором творення ціннісних змін в українському суспільстві.

В освіті, безумовно, немає неважливих або малозначущих складових. Звичайно, надважливо було поширювати знання про європейські цінності, європейський спосіб життя, про Європейський Союз як наддержавне політичне утворення серед дітей та молоді. Саме нові покоління українців, котрі стали носіями європейської ціннісної парадигми, щоразу додавали потужного імпульсу до ціннісної трансформації суспільства на етапі входження в доросле життя і утвердження самостійної ролі у соціумі.

Глибоке розуміння молоддю цінностей свободи, демократії, прав людини перетворюється не тільки у свідоме ставлення до своїх громадських обов'язків, політичного вибору, громадянської позиції, а й виявляється у повсякденних життєвих практиках, у способах міжособистісної взаємодії, іноді у побутових звичках. Все це є важливим досягненням дошкільної, шкільної, позашкільної, професійної, фахової передвищої, вищої освіти – усіх тих ланок, які здійснюють роботу з дітьми та молоддю.

Разом з тим, хотілось би підкреслити, що робота з молоддю – це зусилля, переважно, задля розбудови майбутнього. Але ціннісна трансформація суспільства – це завдання на сьогоднішній день. Адже, в умовах російсько-української війни зрозуміло, що євроінтеграція – це передумова збереження України, її фактичного виживання і успішного розвитку у сім'ї європейських держав. Тому рух усього суспільства, і молоді, і дорослих, і людей «третього віку» до євроінтеграції, до набуття європейських цінностей, був і є найважливішим завданням. І в цьому контексті, саме неперервна освіта, робота з дорослими, з людьми похилого віку, тобто з тими людьми, які зазвичай не охоплені інституційно освітою, є пріоритетною і важливою.

В Україні сфера неперервної освіти строката та різноманітна. Поряд з безліччю приватних ініціатив, громадських самоорганізованих об'єднань, що пропонують освітні послуги в концептах «навчання впродовж життя», функціонують інституціалізовані усталені системи післядипломної освіти, зокрема, і педагогічної. Спробуємо проаналізувати внесок післядипломної педагогічної освіти у ціннісну трансформацію суспільства на прикладі діяльності Одеської академії неперервної освіти Одеської обласної ради.

У контексті впливу на ціннісну трансформацію суспільства варто відзначити роль Одеської академії неперервної освіти як регіонального закладу після-

дипломної освіти у впровадженні освітніх інновацій у межах реалізації державної політики. Саме це є конкретними кроками до втілення шляху України до європейських освітніх стандартів, європейських освітніх практик, демократичних змін в освіті. У попередні роки Академією напрацьовані ефективні моделі науково-методичного супроводу впровадження реформи «Нова українська школа» в початковій та базовій середній освіті. У межах цієї діяльності проведено навчання десятків тисяч педагогів, в тому числі із питань ціннісних засад НУШ, створено умови для трансформації професійного середовища і розвитку партнерських стосунків в педагогічних спільнотах та колективах. Багаторічне охоплення вчительства освітньо-розвивальною діяльністю, що розбудована на фундаменті базових європейських цінностей, є тією конкретною соціальною практикою, яка забезпечує дієвість і сталість євроінтеграції, адже кожен педагог є впливовим провідником ідей і цінностей для майбутніх поколінь.

Одним з найбільш значущих в контексті утвердження та реалізації цінностей прав людини є визнання прав національних меншин (спільнот), що сприяє забезпеченню рівності у суспільстві. Коли права всіх груп захищені, зростає рівень довіри у суспільстві, панує соціальна гармонія. Забезпечення прав національних меншин (спільнот) відкриває можливості для участі в суспільних, державотворчих процесах як для дорослих та і для дітей, що в свою чергу сприяє розвитку громадянського суспільства. Одеська академія неперервної освіти щорічно здійснює діяльність із організації та проведення учнівських олімпіад, зокрема, з болгарської, румунської, польської, новогрецької мов та мови іврит, що є безпосереднім внеском у практику реалізації прав представників національних спільнот серед учнівства в області, збереження та розвитку культури національних спільнот Одещини.

Спільнодія дорослих і дітей, школи, громади і влади в територіальних громадах з національним складом населення є потужним імпульсом для розвитку громадянської свідомості і відповідальності, що сприяє посиленню спроможності як самої громади, так і держави в цілому. Впродовж кількох років Одеська академія неперервної освіти здійснює координацію проєктів з розвитку громадянської освіти, зокрема і в громадах з компактним проживанням національних спільнот. Наприклад, педагогічні працівники Кілійської територіальної громади, де компактно проживають болгари, молдовани, гагаузи, впродовж 2022-2024 рр. брали активну участь у навчанні за програмою методичного тренінгу «Стаємо сильнішими разом!», що проводився на базі Академії в межах швейцарсько-українського проєкту DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» [3]. Метою методичного тренінгу є поглиблення обізнаності у сфері освіти для демократичного громадянства та освіти з прав людини; розвиток розуміння ключових аспектів розвитку демократичної взаємодії в дитячих спільнотах задля сприяння інтеграції дітей, які опинилися в умовах війни; практичне ознайомлення з можливостями використання ресурсів ОДГ/ОПЛ у роботі з дитячими спільнотами для розвитку демократичної взаємодії та компетентностей для культури демократії. З 2022 року в закладах загальної середньої освіти Кілійської територіальної громади викладається курс за вибором «Навчаємось жити в громаді» для учнів 8(9) класів, що спрямований на ознайомлення учнів із

ключовими аспектами життєдіяльності територіальної громади, підвищення обізнаності зі структурою й механізмами здійснення самоврядування та надання практичного досвіду демократичної участі у житті школи та громади.

Підкреслимо і важливість курсів підвищення кваліфікації для вчителів, які працюють у закладах освіти з національним складом учнів. Підвищуючи свою професійну компетентність, вчителі краще розуміють культурні та мовні потреби своїх учнів, покращуючи таким чином якість освіти для учнів з національним складом.

Варто відзначити і багаторічну міжнародну співпрацю, в межах якої впроваджену низку вагомих європейських проектів. Кожен з них став поштовхом до імплементації та поширення інновацій в освіті Одеського регіону, спричиняючи не тільки якісні зміни у способах організації освітнього процесу, а й ціннісні трансформації у закладах освіти і в роботі з молоддю.

Одеська академія неперервної освіти як регіональна науково-методична та освітня установа з початку 2000-х років є координатором впровадження багатьох міжнародних проектів.

Імпульс до втілення нового змісту освіти, інноваційних практик та технологій навчання, формування інших ціннісних засад культури шкільного життя, управління освітою надавали проекти відповідного напрямку:

- українсько-нідерландський проект «Громадські платформи освітньої реформи в Україні»;
- українсько-польський проект «Міжкультурна освіта в школі»;
- українсько-австрійський проект «Проектна діяльність у школі»;
- українсько-австрійський проект «Управління конфліктними ситуаціями у школі»;
- українсько-словацький проект «Європа в школі»;
- українсько-австрійський проект «Організаційний розвиток інституту післядипломної педагогічної освіти»;
- українсько-польський проект «Основи підприємницької діяльності Шкільна академія підприємництва»;
- українсько-польський проект «Уроки з підприємницьким тлом»;
- українсько-швейцарський проект «Розвиток громадянських компетентностей в Україні» (DOCCU);
- українсько-швейцарський проект «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» (DECIDE) [2].

Аналіз тематики та основних цілей вказаних проектів свідчить про те, що їх успішна багаторічна реалізація стала основою демократизації суспільного життя Одеського регіону, дієвої реалізації євроінтеграційної стратегії через формування та поширення у закладах освіти культурних моделей, що базуються на цінностях партнерства, рівності, верховенства права, поваги до гідності людини, толерантності, культурного різноманіття.

Отже, такі переваги післядипломної педагогічної освіти, як масовість, ціннісна зорієнтованість, наближеність до вчителя, євроінтеграційна спрямованість, інклюзивність, відкритість до співпраці, регіональна впливовість – дозво-

ляють розглядати цю ланку освіти як один з найважливіших ресурсів ціннісної трансформації суспільства в умовах євроінтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. Конституція України : станом на 2 грудня 2019 р. / Верховна Рада України. Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Задорожна Л. К. Вплив міжнародних проєктів на розвиток освіти в Одеській області: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародної участі «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку» (17 травня 2024 р., м. Одеса). / за заг. ред. В.В.Ягоднікової. Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2024. С.36-45.
3. Швейцарсько-український проєкт DECIDE «Децентралізація для розвитку демократичної освіти». URL: <https://decide.in.ua/>
4. Treaty of Lisbon Amending the Treaty on European Union and the Treaty Establishing the European Community (2007/C 306/01). Official Journal of the European Union. 2007. URL: <http://eurlex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A12007L%2FTXT>.